

Аритмія часу як структурний елемент зображення внутрішнього світу людини в романі Софії Майданської «Сподіваюся на Тебе»

Художній час і ритм є важливими елементами літературного твору. Темпоральна парадигма увиразнює його проблематику, дає можливість авторові глибоко проникнути у внутрішній світ людини, розкрити особливості відображеної епохи, що й спостерігаємо у сучасній українській прозі.

Софія Майданська яскраво репрезентує постмодерністське мистецтво. Особливістю прозових творів письменниці є те, що її сюжети «реципієнт-інтерпретатор сприймає без жодної часової дистанції, не осмислюючи, а співпереживаючи. Події відбуваються саме зараз, постаючи багатозначним символом і відтворюючи дійсність у відповідних життєвих формах, крізь суб'єктивні думки та емоції» [3, с. 194]. Таким є один із найяскравіших романів автора – «Сподіваюся на Тебе».

Зазначений твір – розлоге полотно для досліджень. Наше завдання – проаналізувати його темпоральність, зокрема аритмію часу.

Важливим у розумінні часу є поняття ритму. У літературній енциклопедії М. Бродського ритм визначено як «безперервне повернення ефектативних феноменів через відчутно рівновеликі проміжки» [1, с. 711]. Але в літературознавстві існує й інше розуміння ритму. Це «динамічне розгортання художнього твору, підйоми та спади напруги, які змінюють один одного, хвилеподібний рух художньої системи/.../позбавлений нервових ритмів, гармонійно врівноважений, де окремі підйоми та спади напруги об'єднуються спільною хвилею розвитку» [4, с. 181]. У романі С. Майданської «Сподіваюся на Тебе» такий ритм порушено, тим самим його наближено до темпоритму реального життя.

Аритмія часу у творі постає важливим структурним елементом зображення внутрішнього світу людини. Порушення ритму є ефективним засобом розкриття станів, відчуттів персонажів.

Богдан – головний герой твору – відчуває аритмію часу вже в дитинстві, ще хлопчиком розуміє, що час змінює свою плінність залежно від емоційного стану людини. Наприклад, рух часу пришвидшується в найщасливіші моменти життя ще маленького Богданчика. Такими моментами для хлопчика були зустрічі з Михасем: «Михася завжди було замало, тому, щойно доп'явшись до його вуха, аж заходячись од щастя, жалісно вижебрував єдине: «Ти на скільки днів?..», бо навіть тиждень з Михасем невблаганно минав до полудня...» [2, с. 57]. Щоб не втратити жодної миті з Михасем, «малий ставав тінню, на яку в поспіхові заподадливих турбацій ніхто не зважав: тінню його запаху, подиху, ледь знервованого від клятвених обіцянок писати і вважати на себе, голосу, ще вологого од води на Михасевому тілі, рушника, сорочки...» [2, с. 57].

Найочевидніше темпоральні викривлення герой відчуває після зустрічі з Евою. Так, під час нічного круїзу, спілкуючись із дівчиною, Богдан «добре тямив – йому не затримати

розмаєну, пахку свіжість цього весняного поранку, однак ніяк не міг з цим змиритися /.../ З невблаганної клепсидри збігали останні хвилини і, підкладаючи змертвіле обличчя під легкий бриз Евиної вечірньої сукні, що обвівала кожен застиглий м'яз, поспішав за нею сходами на верхню палубу. Знав: із першими променями сонця пестлива хвиля цього шовку, підхопивши, віднесе і кине його на рифи реальності...» [2, с. 195]. У передчутті розставання чоловік страждає, автор передає його невимовний біль перед розлукою.

Після від'їзду Еви єдиним порятунком від нестерпного очікування на нову зустріч із коханою виявляються листи та записки Метра: «Зі стану гнітючого спустошення завжди виводив соборний спокій Метра. Навіть після його смерті, коли Богдан сторінка за сторінкою заглиблювався в міфотворчу містику листів, щоденників, мемуарних нотаток київського Шлімана, його невидима сила, як руїни середньовічних духових твердинь, вселяла внутрішню рівновагу» [2, с. 160]. «Між порожніми стінами свого помешкання, – пише автор про свого героя, – почувався живцем похованим у безвиході. Єдиний рятунок – брунатні аркуші мемуарів Метра, де ніколи не перестануть вирувати пристрасті життя» [2, с. 211]. Використання цих листів змінює темпоритм не лише життя головного персонажа, але й темпоритм тяглості перипетій усього роману.

Очікуючи на Еву, Богдан відчуває уповільнення часу: «Ева мала б уже бути... Дослухався до руху в шахті ліфта, за стіною: тягар кожної хвилини, що повзла з тієї бездонної штольні, раз по раз боляче бив по діафрагмі. І нарешті пронизливим криком новонародженого пролунав дзвінок» [2, с. 220]. Але, зустрівши її, він зазначає, що «час не має ваги – є лише стан чекання...» [2, с. 221]. Богдан вважає, що не важливо, скільки часу чекаєш, він не матиме ніякого значення, коли зустрінеш того, на кого чекав. Так, відповідаючи на запитання Еви, чи довго він очікував на неї, Богдан відповідає: «Недовго... Якихось тридцять років, та й ті вмиль розвіялися, тільки-но ти...» [2, с. 221].

Крім уповільнення часу, герой відчуває і його зрадницьке прискорення: «Вперше синдром прискорення часу опанував ним, поставивши перед дилемою: чим ближче зустріч, тим розлука ближче, коли вони з Евою, безпечно закинувши за спину наплічники, на три тижні залишили у консьєржа ключі від його помешкання» [2, с. 228]. Далі Богдан все більше переконується в аритмії часу, зокрема в його пришвидшенні в передчутті розлуки з коханою: «Час прискорював свій біг. Відчув це з особливою гостротою тоді, коли до відходу потяга залишалося ще цілих десять годин, і вони не поспішаючи пішли пішки до центру міста. Скрегіт ранкового трамвая збудив їх од заціпенілого очікування неминучого краю, коли, вирвані з обіймів один одного, вже мали падати поодиноці. Страх перед вбивчою силою тяжіння здержував їхні кроки» [2, с. 227]. Уповільнюючи кроки, Богдан і Ева підсвідомо намагаються відтягнути страшну для них мить – мить розлуки, але обоє розуміють, що це неможливо.

Отже, для художнього структурування внутрішнього світу персонажів у романі «Сподіваюся на Тебе» С. Майданська обрала прийом аритмії часу. Він сприяв максимально глибокому розкриттю життя, станів, почуттів, психологічному мотивуванню вчинків.

Порушення рівномірної плинності часу, монотонності ритму дало авторіві можливість відтворити внутрішній світ своїх героїв насиченим, «об'ємним», наблизити їх образи до реальних людей.

Список використаних джерел

1. Литературная энциклопедия. Словарь литературных терминов [Электронный ресурс] : В 2 т. Т. 2. / под ред. Н. Бродского, А. Лаврецкого, Э. Лунина, В. Львова-Рогачевского, М. Розанова и В. Чехихина-Ветринского. – М.; Л. : Л.Д. Френкель, 1925. – 1182 с. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/643689/>.
2. Майданська С. Сподіваюся на Тебе: Роман / Софія Майданська. – К. : Факт, 2008. – 344 с. – (Серія «Excerptis excipiendis»).
3. Ножак О.З. Рецептивна інтерпретація творчості Софії Майданської на сторінках українських ЗМІ / О.З. Ножак // Питання літературознавства. – 2006. – Випуск 72. – С. 190–196.
4. Фортунатов Н.М. Ритм художественной прозы / Н.М. Фортунатов // Ритм, пространство и время в литературе и искусстве / [ред. коллегия: Б. Егоров, Б. Мейлах, М. Сапаров]. – Л. : Наука, 1974. – С. 173–186.

Иванова Н.П.

Хронотоп фантастического в русских романтических повестях 1820-х – 1830-х годов

Интерес к фантастическому жанру формируется в смене целого ряда культурных эпох, каждая из которых составила свое представление о сверхъестественном и проявила свое отношение к нему. Уже в мифо-фольклорной творческой системе мы можем определить отдельные мотивы, образы и сюжеты, ставшие основой романтического фантастического экскурса. Именно в фольклоре наблюдается подход к поэтическому воплощению пространственно-временных отношений, разделения картины мира на «реальные» и «ирреальные» ее аспекты. В литературе Средневековья происходит более четкая дифференциация фантастики на «положительную» / «отрицательную» и, соответственно, определяются ее пространственно-временные характеристики и возможности, которые также в определенной степени заимствуются романтическим типом мышления. Далее представления о пространственно-временной организации «фантастического» продолжают развиваться в культуре барокко и традиции предромантизма, провозгласивших в качестве ключевой проблему бесконечности мира и места человека в этом мире, а также породивших в философской традиции сквозную идею зависимости человека от могущественных внешних (фантастических) сил, определяющих его судьбу. Таким образом, богатый опыт предыдущих культурных эпох повлиял на формирование романтической поэтики фантастического,